ЗАЦВЕРДЖАНА
Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
18.09.2025 № 167

Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Сацыяльна-бытавая арыенціроўка» для I–V класаў першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю з беларускай мовай навучання і выхавання

ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Сацыяльна-бытавая арыенціроўка» (далей – вучэбная праграма) прызначана для I–V класаў першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 2 гадзіны на тыдзень: для I–III класаў – 68 гадзін (з улікам дадатковых канікул), для IV–V класаў – 70 гадзін.

3. Мэта – фарміраванне ў вучняў базавых практычных уменняў па арганізацыі свайго побыту, паводзінах і зносінах у тыповых жыццёвых сітуацыях.

4. Задачы:

фарміраваць бытавыя працоўныя ўменні (догляду цела, жылля, адзення, абутку і іншых прадметаў ужытку, арганізацыі харчавання);

фарміраваць эканоміка-бытавыя ўменні (беражлівага абыходжання з навакольнымі прадметамі, ежай, вадой, электрычнасцю);

фарміраваць уменні арыентавацца ў паслугах розных прадпрыемстваў і ўстаноў, практычныя ўменні карыстацца імі;

фарміраваць уменні правільных паводзін на вуліцы ў якасці пешахода, пасажыра грамадскага транспарту;

фарміраваць уменні зносін і культурных паводзін у тыповых жыццёвых сітуацыях з улікам узросту і жыццёвага вопыту вучняў;

фарміраваць патрэбу ў самастойнасці, незалежнасці ў побыце, пазітыўнае і адказнае стаўленне да паўсядзённай сацыяльна-бытавой дзейнасці.

5. Працэс навучання можа ажыццяўляцца ў дзвюх асноўных формах – урока і экскурсіі.

Рэкамендуемыя метады навучання:

практычныя (практыкаванне, мадэляванне рэальных сітуацый, сюжэтна-ролевая гульня);

наглядныя (дэманстрацыя, назіранне);

слоўныя (тлумачэнне, гутарка).

6. Асноўныя патрабаванні да вынікаў засваення зместу вучэбнага матэрыялу выражаюцца ў тым, што ў вучняў будуць сфарміраваны:

прадметныя кампетэнцыі: уменні выконваць віды паўсядзённай сацыяльна-бытавой дзейнасці, прадугледжаныя дадзенай вучэбнай праграмай;

метапрадметныя кампетэнцыі: уменні, якія забяспечваюць здольнасць самастойна рэалізоўваць засвоеныя віды сацыяльна-бытавой дзейнасці, – арыентавацца ў сітуацыі і выбіраць неабходныя сродкі, мадэлі паводзін, планаваць паслядоўнасць дзеянняў, кантраляваць правільнасць

дзейнасці падчас яе рэалізацыі і паводле выніку; выкананне паўсядзённых хатніх абавязкаў;

асобасныя кампетэнцыі: патрэбнасць у самастойнасці, незалежнасці ад дапамогі навакольных, пазітыўнае стаўленне да засвоеных відаў сацыяльна-бытавой дзейнасці і перакананне ў неабходнасці іх выканання.

ГЛАВА 2
ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА
I КЛАС (68 гадзін)
Уступныя ўрокі (4 гадзіны)

Змест вучэбнага прадмета «Сацыяльна-бытавая арыенціроўка» (далей – СБА): чаму будуць вучыцца вучні на вучэбных занятках. Значэнне зместу вучэбнага прадмета для падрыхтоўкі вучняў да самастойнага жыцця.

Педагагічная дыягностыка стану сацыяльна-бытавой падрыхтаванасці вучняў. Выяўленне стану сфарміраванасці (аб’ём, правільнасць, узровень самастойнасці) сацыяльна-бытавых уменняў, прадугледжаных праграмай I класа.

Раздзел 1. Асабістая гігіена (8 гадзін)

Мыццё рук. Значэнне мыцця рук у жыцці чалавека. Прадметы гігіены (мыла, ручнік). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў. Сітуацыі на працягу дня, калі неабходна мыць рукі.

Мыццё твару, вушэй, шыі. Значэнне мыцця твару, вушэй, шыі ў жыцці чалавека. Прадметы гігіены (мыла, ручнік). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў. Перыядычнасць мыцця на працягу дня.

Мыццё ног. Значэнне мыцця ног у жыцці чалавека. Прадметы гігіены (мыла, ручнік). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў. Перыядычнасць мыцця ног на працягу дня.

Догляд зубоў. Значэнне догляду зубоў (паласканне поласці рота, чыстка зубоў) у жыцці чалавека. Паласканне поласці рота пасля кожнага прыёму ежы. Перыядычнасць чысткі зубоў на працягу дня. Прадметы гігіены (зубная шчотка, зубная паста). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў пры выкананні чысткі зубоў.

Догляд валасоў. Значэнне догляду валасоў у жыцці чалавека. Асноўныя віды догляду – мыццё і расчэсванне валасоў. Расчэсванне валасоў. Прадмет гігіены (расчоска). Карыстанне расчоскай. Самакантроль за расчэсваннем валасоў з дапамогай люстэрка.

Ранішні і вячэрні туалет. Змест і паслядоўнасць выканання ранішняга і вячэрняга туалету. Асабістыя і агульныя прадметы гігіены. Захоўванне прадметаў асабістай гігіены.

Карыстанне насоўкай. Сітуацыі, калі трэба выкарыстаць насоўку (насмарк, запэцканыя рукі). Віды насовак (з тканіны, паперы). Правілы карыстання насоўкай.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры выкананні працэдур ранішняга і вячэрняга туалету (мыццё рук, твару, шыі, вушэй, ног, чыстка зубоў, расчэсванне валасоў); пасля наведвання прыбіральні (мыццё рук); перад і пасля прыёму ежы (мыццё рук, паласканне поласці рота пасля ежы); перад вучэбнымі, карэкцыйнымі і іншымі заняткамі (расчэсванне валасоў, мыццё рук) і ў іншых сітуацыях на працягу дня, калі забрудзіліся рукі і раскудлаціліся валасы.

Раздзел 2. Адзенне. Абутак (16 гадзін)

Выбар адзення і абутку ў адпаведнасці з будучай дзейнасцю. Віды адзення і абутку ў залежнасці ад прызначэння: школьныя, дамашнія, спартыўныя, святочныя. Неабходнасць пераапранання і пераабування.

Адзенне і абутак для вуліцы. Выбар адзення і абутку для вуліцы ў адпаведнасці з надвор’ем. Адзенне і абутак для дажджлівага надвор’я. Неабходнасць зняцця ў доме адзення і абутку для вуліцы.

Зашпільванне і расшпільванне адзення. Віды засцёжак для адзення: гузікі, кнопкі, аплікі, маланкі, ліпучкі. Зашпільванне і расшпільванне адзення з living рознымі засцёжкамі.

Складванне адзення. Складванне адзення як адзін з відаў догляду адзення. Простыя спосабы складання насовак, трусоў, маек, кофт, штаноў, шкарпэтак.

Развешванне адзення. Развешванне адзення як адзін з відаў догляду адзення. Развешванне адзення на кручках, плечках адзежных вешалак.

Размяшчэнне адзення на крэсле. Развешванне адзення (штаноў, кашуль, пінжакоў, сукенак і іншых відаў адзення) на спінцы крэсла, складванне прадметаў адзення на сядзенне.

Апрананне, зняцце абутку. Знаходжанне ў групе прадметаў абутку аднолькавых па найменні пар. Складанне пар абутку. Правільнае надзяванне абутку, распазнаванне правага і левага чаравіка. Акуратнае зняцце абутку.

Зашпільванне і расшпільванне абутку. Віды засцёжак для абутку: ліпучкі, маланкі, папружкі, шнуркі. Зашпільванне абутку на ліпучках, маланцы, з дапамогай папружкі. Зашнуроўванне абутку. Выкананне шнуроўкі.

Догляд гумовага абутку. Гумовы абутак, яго ўласцівасці. Сітуацыі, у якіх мэтазгодна апрананне гумовага абутку. Мыццё гумовага абутку. Сушка мокрага гумовага абутку.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам педагогаў, бацькоў) пры апрананні адзення, абутку; пераапрананні, пераабуванні на працягу дня з улікам відаў дзейнасці; выбары адзення і абутку для вуліцы, пры дажджлівым надвор'і (у тым ліку мыццё, сушка гумовых ботаў пасля іх выкарыстання), вяртанні з вуліцы ў памяшканне.

Раздзел 3. Жыллё (12 гадзін)

Навядзенне парадку ў памяшканні. Парадак – размяшчэнне і захоўванне рэчаў у пэўным месцы, прыбіранне смецця. Значэнне парадку (на працоўным месцы вучня, у памяшканні) у жыцці чалавека. Навядзенне парадку ў партфелі, на працоўным месцы вучня ў класе. Навядзенне парадку пасля гульні (складванне цацак, гульняў, размяшчэнне, складванне ў адведзеных для іх месцах). Навядзенне парадку на паліцах (з цацкамі, вучэбнымі прыладамі, кнігамі і іншымі прадметамі): выдаленне пылу з паліц, акуратнае размяшчэнне прадметаў на чыстай паверхні.

Догляд цацак. Выдаленне пылу з цацак з рознага матэрыялу (драўляных, гумавых, пластмасавых).

Догляд вучэбных прылад. Карыстанне вокладкамі для сшыткаў, кніг. Акуратнае перагортванне і складванне кніг, сшыткаў. Значэнне выкарыстання закладак. Размяшчэнне ручак, алоўкаў у пенале. Карыстанне тачылкай для алоўкаў.

Засціланне пасцелі. Пасцельныя рэчы. Паслядоўнасць і правілы выканання дзеянняў пры засціланні пасцелі.

Догляд пакаёвых раслін. Паліванне: патрабаванні да вады для паліву, неабходны інвентар, правілы і спосабы дзеянняў. Выдаленне сухога лісця: неабходны інвентар, правілы і спосабы дзеянняў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пасля сну (засціланне пасцелі); пры навядзенні парадку ў вучэбных прыладах перад і пасля вучэбных заняткаў, арганізацыі свайго працоўнага месца ў класе, складванні вучэбных прылад у партфель, на паліцу; навядзенні парадку пасля гульняў; удзеле ў прыбіранні памяшкання разам з дарослымі, у доглядзе пакаёвых раслін.

Раздзел 4. Харчаванне (10 гадзін)

Прадукты харчавання: агародніна. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Мыццё агародніны. Кулінарныя стравы з агародніны (суп, салата і іншыя стравы). Распазнаванне свежых і сапсаваных прадуктаў (агародніны).

Прадукты харчавання: садавіна. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Мыццё садавіны. Кулінарныя стравы з садавіны (салата, кампот, сок і іншыя стравы). Распазнаванне свежых і сапсаваных прадуктаў (садавіны).

Прадукты харчавання: ягады. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Мыццё ягад. Кулінарныя стравы з ягад (кампот, сок і іншыя стравы). Распазнаванне свежых і сапсаваных прадуктаў (ягад).

Прыёмы вымання гатовых да ўжывання прадуктаў з упаковак: разгортванне упаковак (цукерак, сыркоў, пачкаў пячэння і іншых упаковак); развязванне поліэтыленавых пакетаў (з пячэннем, цукеркамі, садавіной і іншымі прадуктамі) і іншыя прыёмы.

Асноўныя стравы паўсядзённага рацыёну (суп, салата, каша, катлета, кампот і іншыя стравы). Посуд для прыгатавання і прыёму ежы. Карыстанне посудам (талерка, кружка, шклянка) і сталовымі прыборамі (відэлец, сталовая і чайная лыжкі) пры ўжыванні асноўных страў. Карыстанне сурвэткай. Правілы прыёму ежы (есці ціха, не спяшаючыся, добра перажоўваючы ежу, і іншыя правілы). Культура паводзін за сталом.

Прыбіранне стала пасля ежы.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) перад, падчас і пасля прыёму ежы.

Раздзел 5. Прадпрыемствы, установы (8 гадзін)

Магазін. Прызначэнне магазіна. Спецыялізаваныя магазіны («Прадукты», «Абутак», «Цацкі», «Кнігі»), асартымент іх тавараў. Прадавец, пакупнік. Дзеянні пакупніка ў магазіне: выбар тавару і яго аплата (мадэліраванне рэальных сітуацый). Паводзіны пакупнікоў у магазіне.

Месцы культуры і адпачынку. Парк, сквер. Спосабы адпачынку, правілы паводзін у парку, скверы.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры наведванні з дарослымі магазінаў, парку, сквера.

Раздзел 6. Вуліца. Транспарт (6 гадзін)

Паводзіны пешаходаў на вуліцы. Правілы паводзін пешаходаў на вуліцы: правілы руху па тратуары (правабаковы рух; нельга штурхацца, перагароджваць увесь тратуар і іншыя правілы); пераход вуліцы па наземным пешаходным пераходзе. Захаванне чысціні, парадку на вуліцы.

Гульні на вуліцы. Гульні ў двары. Небяспечныя сітуацыі пры гульнях з мячом, катанні на санках з горкі. Недапушчальнасць арганізацыі гульняў на праезнай частцы вуліцы, дарогі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) падчас руху па вуліцы ў якасці пешахода, пераходу вуліцы; падчас прагулкі, гульняў на вуліцы.

Выніковыя ўрокі (4 гадзіны)

Абагульненне вывучанага за навучальны год.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ І КЛАСА

Вучні ўмеюць (прадметныя кампетэнцыі):

мыць рукі, твар, вушы, шыю, ногі;

чысціць зубы;

расчэсваць кароткія валасы, кантраляваць сябе пры расчэсванні валасоў з дапамогай люстэрка;

выконваць ранішні і вячэрні туалет;

карыстацца насоўкай;

вылучаць асабістыя прадметы гігіены, захоўваць іх;

выбіраць від адзення і абутку (школьны, дамашні, спартыўны, святочны) у адпаведнасці з будучай дзейнасцю;

выбіраць адзенне і абутак для вуліцы ў адпаведнасці з надвор’ем;

здымаць вопратку, пераабувацца ў памяшканні пасля прыходу з вуліцы;

расшпільваць і зашпіляць адзенне з рознымі засцежкамі;

складваць прадметы адзення;

развешваць адзенне на апліках, плечках адзежных вешалак;

размяшчаць адзенне на крэсле;

знаходзіць пару абутку, правільна яе апранаць (на правую, левую нogі);

апранаць і зашпіляць абутак на ліпучках, маланцы, з дапамогай папружкі;

зашнуроўваць абутак са шнуркамі;

даглядаць гумовы абутак (мыць, сушыць);

наводзіць парадак у партфелі, на працоўным месцы вучня ў класе, паліцах з цацкамі, вучэбнымі прыладамі;

даглядаць (выдаляць пыл) цацкі з рознага матэрыялу (драўляныя, гумавыя, пластмасавыя);

засцілаць пасцель;

даглядаць пакаёвыя расліны: паліваць, выдаляць сухое лісце;

вылучаць прадукты харчавання, якія адносяцца да груп агародніны, садавіны, ягад;

мыць агародніну, садавіну, ягады;

распазнаваць свежыя (прыдатныя да ўжывання) і сапсаваныя (непрыдатныя да ўжывання) агародніну, садавіну, ягады;

вымаць гатовыя да ўжывання прадукты з упаковак (разгортванне, развязванне ўпакоўкі);

правільна карыстацца посудам (талерка, кружка, шклянка) і сталовымі прыборамі (відэлец, сталовая і чайная лыжкі) пры ўжыванні асноўных страў паўсядзённага рацыёну;

карыстацца сурвэткай падчас прыёму ежы;

выконваць вывучаныя правілы прыёму ежы і культуры паводзін за сталом;

прыбіраць стол пасля ежы;

вызначаць прызначэнне магазіна, арыентавацца ў асартыменце тавараў вывучаных спецыялізаваных магазінаў;

выконваць вывучаныя правілы паводзін у магазіне, выконваць асноўныя дзеянні пакупніка ў магазіне (выбар тавару і яго аплата) у змадэляваных сітуацыях;

правільна паводзіць сябе ў парку, скверы;

выконваць правілы руху пешаходаў па тратуары;

пераходзіць вуліцу па пешаходным пераходзе;

захоўваць чысціню на вуліцы.

Вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам і кантролем педагогаў, бацькоў) у паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці:

пры выкананні працэдур ранішняга і вячэрняга туалету; надзяванні адзення, абутку, пераапрананні на працягу дня; перад, падчас і пасля прыёму ежы; навядзенні парадку ў вучэбных прыладах перад і пасля вучэбных заняткаў, у цацках пасля гульняў;

наведванні з дарослымі магазінаў, парку, сквера; падчас і пасля прагулкі, гульняў на вуліцы; перамяшчэнні па вуліцы ў якасці пешахода, пераходзе вуліцы.

II КЛАС (68 гадзін)

Уступныя ўрокі (4 гадзіны)

Актуалізацыя вывучанага на ўроках СБА ў I класе.

Выяўленне стану сфарміраванасці (аб'ём, правільнасць, узровень самастойнасці) сацыяльна-бытавых ведаў і ўменняў, прадугледжаных праграмай II класа.

Раздзел 1. Асабістая гігіена (6 гадзін)

Догляд валасоў. Расчэсванне валасоў. Віды расчосак для валасоў рознай даўжыні. Спосабы стварэння прычоскі (расчэсванне валасоў на прабор, пэўны бок; заколванне валасоў; стварэнне «хвосціка»). Прычоскі хлопчыкаў. Прычоскі дзяўчынак, выкарыстанне рызінак, заколак, абруча для стварэння прычоскі. Самакантроль за расчэсваннем валасоў і стварэннем прычоскі з дапамогай люстэрка.

Догляд вушэй. Значэнне гігіенічнага догляду вушэй у жыцці чалавека. Мыццё вушэй. Прадметы гігіены (мыла, ручнік). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (падназіраннем педагогаў, бацькоў) пры выкананні працэдур ранішняга і вячэрняга туалету (мыццё і чыстка вушэй, расчэсванне валасоў); перад вучэбнымі, карэкцыйнымі і іншымі заняткамі, выхадам на вуліцу (расчэсванне валасоў, стварэнне прычоскі) і ў іншых сітуацыях на працягу дня, калі раскудлаціліся валасы.

Раздзел 2. Адзенне. Абутак (14 гадзін)

Чыстка адзення. Вызначэнне прадметаў адзення, якія маюць патрэбу ў чыстцы. Чыстка адзення шчоткай,ролікам для адзення.

Складванне адзення. Спосабы складвання розных прадметаў паўсядзённага адзення (маек, футболак, трусоў, кофт, штаноў, джынсаў, шкарпэтак, калготак і іншых прадметаў адзення). Укладванне складзенага адзення ў стос.

Развешванне адзення на вешалках. Развешванне адзення на плечках адзежных вешалак (пінжак, камізэлька, кашуля, блузка, сукенка, сарафан).

Размяшчэнне адзення ў шафе. Спосабы размяшчэння адзення ў шафе: складванне на паліцах, развешванне на вешалках, укладванне ў шуфлядах. Правілы размяшчэння адзення ў шафе.

Зашнуроўванне абутку. Завязванне, развязванне вузельчыка і банціка.

Догляд скуранога абутку. Скураны абутак, яго ўласцівасці, выкарыстанне. Выдаленне пылу і бруду са скуранога абутку. Чыстка скуранога абутку губкай для абутку. Сушка мокрага скуранога абутку.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры пераапрананні, пераабуванні на працягу дня, перад сном, навядзенні парадку ў пакоі, вяртанні з вуліцы ў памяшканне.

Раздзел 3. Жыллё (8 гадзін)

Прыбіранне ў памяшканні. Выдаленне пылу – адзін з відаў прыбірання ў памяшканні, яго значэнне ў жыцці чалавека. Выдаленне пылу

з прадметаў цвёрдай мэблі (мэблі з непаліраванай паверхняй, мэблі з паліраванай паверхняй). Выдаленне пылу з падаконніка.

Догляд пакаёвых раслін. Выдаленне пылу з буйнога цвёрдага гладкага лісця. Выдаленне пылу з апушанага лісця.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам педагогаў, бацькоў) пры ўдзеле ў прыбіранні памяшкання, доглядзе пакаёвых раслін.

Раздзел 4. Харчаванне (12 гадзін)

Прадукты харчавання: малочныя. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Кулінарныя стравы з малочных прадуктаў (малочны суп, запяканка, сырнікі і іншыя стравы), посуд і сталовыя прыборы для іх ужывання ў ежу.

Прадукты харчавання: мучныя. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Кулінарныя стравы з мукі (бліны, пірагі і іншыя стравы), посуд і сталовыя прыборы для іх ужывання ў ежу.

Рэжым харчавання. Суаднясенне часу сутак з прыёмам ежы (сняданак, абед, падвячорак, вячэра). Арыентаванне ў асноўных стравах сняданку, абеду, вячэры.

Прыёмы вymання гатовых да ўжывання прадуктаў з упаковак: ускрыццё ўпаковак шляхам разрывання іх па лініі склейвання, надразанне краю ўпакоўкі (пачка пячэння, пакета сушак, пернікаў і іншых упаковак) і іншыя прыёмы. Выкладванне прадуктаў з упаковак на агульныя талеркі.

Культура паводзін і маўленчы этыкет за сталом: як браць ежу з агульнай талеркі (браць бліжэйшы кавалак, пячэнне і іншыя правілы этыкету); як звяртацца да суседзяў па стале з просьбай падаць страву, калі яна стаіць далёка, і іншыя правілы этыкету.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам педагогаў, бацькоў) перад, падчас і пасля прыёму ежы.

Раздзел 5. Прадпрыемствы, установы (10 гадзін)

Магазін. Віды харчовых магазінаў, аддзелаў магазінаў. Знаходжанне ў магазіне аддзелаў з прадуктамі вывучаных груп (садавіна, агародніна, ягады, малочныя прадукты, мучныя прадукты). Віды прамтаварных магазінаў, аддзелаў магазінаў. Знаходжанне ў магазіне аддзелаў са знаёмымі дзецям прадметамі побыту (адзенне, абутак, прадметы асабістай гігіены, вучэбныя прылады, посуд і іншыя прадметы побыту). Абсталяванне і інвентар магазіна. Месцы і спосабы размяшчэння тавараў у

магазіне. Дзеянні пакупніка ў магазіне (аддзеле) самаабслугоўвання. Выбар зададзеных прадуктаў (яблыкі, хлеб, сырок і да таго падобныя прадукты), невялікіх прадметаў побыту (сшытак, ручка і да таго падобныя прадметы побыту). Культура паводзін у магазіне, выбару тавару.

Месцы культуры і адпачынку. Кінатэатр. Неабходнасць набыцця білетаў. Куплянне білетаў, выкананне маўленчага этыкету. Правілы паводзін гледачоў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры наведванні з дарослымі магазінаў, кінатэатра.

Раздзел 6. Вуліца. Транспарт (10 гадзін)

Паводзіны пешаходаў на вуліцы. Правілы пераходу вуліц: па пешаходным пераходзе (наземным, падземным); арыентаванне на сігналы святлафора.

Паводзіны пасажыраў грамадскага транспарту. Правілы пасадкі ў грамадскі транспарт і выхаду з яго. Правілы паводзін пасажыраў у грамадскім транспарце. Маўленчы этыкет пасажыраў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры пешаходным перамяшчэнні па вуліцы – пераходзе вуліцы; падчас пасадкі, паездкі ў грамадскім транспарце.

Выніковыя ўрокі (4 гадзіны)

Абагульненне вывучанага ў I–II класах.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ II КЛАСА

Вучні ўмеюць (прадметныя кампетэнцыі):

расчэсваць валасы, укладваць іх у простыя прычоскі;

мыць вушы;

чысціць адзенне шчоткай;

складваць прадметы адзення, укладваць складзенае адзенне ў стос;

развешваць адзенне на вешалках;

размяшчаць адзенне ў шафе (складваць на паліцах, развешваць на вешалках, укладваць у шуфлядах);

зашнуроўваць абутак са шнуркамі, завязваць, развязваць вузельчык і банцік;

даглядаць скураны абутак (выдаляць бруд, чысціць губкай са спецыяльным саставам, сушыць мокры абутак);

выдаляць пыл з прадметаў цвёрдай мэблі (мэблі з непаліраванай паверхняй, мэблі з паліраванай паверхняй);

выдаляць пыл з падаконніка;

выдаляць пыл з буйнога цвёрдага гладкага лісця, апушанага лісця пакаёвых раслін;

вылучаць прадукты харчавання, якія адносяцца да груп малочных, мучных прадуктаў;

адрозніваць прадукты харчавання розных груп (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя прадукты);

суадносіць час сутак з прыёмам ежы (сняданак, абед, падвячорак, вячэра);

арыентавацца ў асноўных стравах сняданку, абеду, вячэры;

вымаць гатовыя да ўжывання прадукты з упаковак (разрыванне ўпакоўкі па лініі склейвання, надразанне боку ўпакоўкі);

выкладваць прадукты з упаковак на агульныя талеркі;

выконваць вывучаныя правілы культуры паводзін і маўленчага этыкету за сталом;

арыентавацца ў вывучаных відах харчовых і прамтаварных магазінаў, аддзелаў магазінаў;

выконваць правілы паводзін і выконваць дзеянні пакупніка ў магазіне (аддзеле) самаабслугоўвання (пад наглядам дарослага);

правільна паводзіць сябе ў кінатэатры;

пераходзіць вуліцу, арыентуючыся на сігналы святлафора; па наземным і падземным пераходзе;

выконваць правілы пасадкі ў грамадскі транспарт і выхаду з яго;

выконваць вывучаныя правілы паводзін пасажыраў у грамадскім транспарце.

Вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам і кантролем педагогаў, бацькоў) у паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці:

пры выкананні працэдур ранішняга і вячэрняга туалету; пераапрананні і пераабуванні на працягу дня; перад, падчас і пасля прыёму ежы; удзеле ў прыбіранні памяшкання;

здзяйсненні з дарослымі пакупак у магазінах; наведванні кінатэатра; перамяшчэнні па вуліцы ў якасці пешахода, пасажыра грамадскага транспарту.

III КЛАС (68 гадзін)

Уступныя ўрокі (4 гадзіны)

Актуалізацыя вывучанага на ўроках СБА ў I–II класах.

Выяўленне стану сфарміраванасці (аб’ём, правільнасць, узровень самастойнасці) сацыяльна-бытавых ведаў і ўменняў, прадугледжаных праграмай III класа.

Раздзел 1. Асабістая гігіена (8 гадзін)

Чыстка пазногцяў. Прадметы гігіены (шчотачка, пілачка). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў.

Падстрыганне пазногцяў на пальцах рук. Прадметы гігіены (нажніцы, пілачка). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў.

Падстрыганне пазногцяў на пальцах ног. Прадметы гігіены (нажніцы, пілачка). Правілы і паслядоўнасць дзеянняў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры неабходнасці выканання працэдур чысткі і падстрыгання пазногцяў на пальцах рук і ног.

Раздзел 2. Адзенне. Абутак (14 гадзін)

Складванне адзення. Спосабы складвання кашулі.

Віды дробнага рамонту адзення. Неабходнасць засваення простых відаў дробнага рамонту адзення (прышыванне гузікаў, зашыванне разрываў і іншыя віды дробнага рамонту адзення). Інструменты і прыстасаванні, неабходныя для рамонту адзення (іголкі, нажніцы, ніткі, шпількі, напарстак), правілы абыходжання з імі, месцы захоўвання.

Прышыванне гузікаў. Прызначэнне гузікаў. Віды гузікаў. Розныя спосабы прышывання гузікаў. Падбор прыдатнага гузіка, падрыхтоўка іголкі і ніткі да работы. Прышыванне гузіка з дзвюма адтулінамі ўшчыльную да тканіны.

Догляд скуранога абутку. Чыстка скуранога абутку крэмам. Віды крэму па колеры. Падбор крэму да абутку. Правілы і паслядоўнасць дзеянняў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры пераапрананні (складванне кашулі), пераабуванні, вяртанні з вуліцы ў памяшканне (чыстка скуранога абутку), у сітуацыях, калі неабходна прышыць гузік.

Раздзел 3. Жыллё (8 гадзін)

Сухое прыбіранне памяшкання. Асноўныя віды работ па правядзенні сухога прыбірання памяшкання (навядзенне парадку, падмятанне падлогі, выціранне пылу, праветрыванне, вынас смецця). Правілы і паслядоўнасць правядзення сухога прыбірання памяшкання.

Падмятанне падлогі. Неабходны інвентар. Правілы і спосабы дзеянняў пры падмятанні падлогі венікам, шчоткай. Прыбіранне смецця.

Догляд пакаёвых раслін. Рыхленне зямлі ў вазоне. Выціранне вазонаў, мыццё паддонаў.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры прыбіранні памяшкання, доглядзе пакаёвых раслін.

Раздзел 4. Харчаванне (12 гадзін)

Збожжавыя прадукты харчавання (крупы). Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Кашы з розных круп (манная, рысавая, грэцкая, аўсяная, ячная, прасяная).

Групы прадуктаў харчавання (абагульненне). Абагульненне і пашырэнне ведаў аб вывучаных групах прадуктаў (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя прадукты): іх пазнаванне, называнне, якія прадукты да якой групы адносяцца, спосабы ўжывання ў ежу, кулінарныя стравы. Арыентаванне ў назвах асноўных страў, якія ўжываюцца дзецьмі ў працэсе паўсядзённых сняданкаў, абедаў, падвячоркаў, вячэр. Выбар прадуктаў, неабходных для прыгатавання самых простых паўсядзённых страў (у працэсе дыдактычных, сюжэтна-ролевых гульняў, мадэлявання рэальных сітуацый).

Захоўванне прадуктаў харчавання. Месцы захоўвання прадуктаў харчавання (у хлебніцы, халадзільніку, кладоўцы і іншых месцах захоўвання прадуктаў). Размяшчэнне прадуктаў у халадзільніку.

Напіткі. Гарачыя напіткі (чай, кава, какава), халодныя напіткі (сок, нектар, квас, мінеральная вада, фруктова-ягадны газіраваны напітак, морс і іншыя халодныя напіткі).

Прыёмы вымання халодных напіткаў з упаковак. Віды упаковак халодных напіткаў (пакет, бутэлька, бляшанка). Адкрыванне бутэлек з закручанымі накрыўкамі (з фруктовым напіткам, мінеральнай вадой і іншымі напіткамі); ускрыццё пакетаў з сокам, малаком, іншымі напіткамі. Наліванне напітку з бутэлькі, пакета ў кружку, шклянку. Правілы прыёму ежы (напіткаў).

Прыгатаванне халодных напіткаў. Простыя спосабы прыгатавання напіткаў: дадаванне ў ваду долькі лімона, яблыка, свежых ягад, размешванне варэння ў вадзе, прыгатаванне напітку з растваральных фруктова-ягадных парашкоў.

Культура паводзін і маўленчы этыкет за сталом.

Мыццё посуду. Неабходнасць мыцця посуду і сталовых прыбораў пасля яды. Патрабаванні да вады. Прадметы працы, мыйныя сродкі.

Арганізацыя працоўнага месца. Правілы і спосабы дзеянняў. Сушка вымытага посуду.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) перад, падчас і пасля прыёму ежы; пасля пакупкі (з дарослымі) прадуктаў і размяшчэння іх у месцах захоўвання.

Раздзел 5. Прадпрыемствы, установы (8 гадзін)

Магазін. Універсальныя магазіны. Разнастайнасць тавараў у адным магазіне, зручнасць універсальных магазінаў для пакупнікоў. Арыенціроўка ва ўніверсальным магазіне. Спосабы здзяйснення пакупкі ў магазіне: самаабслугоўванне і праз прадаўца. Зносіны з прадаўцом, маўленчы этыкет пакупніка. Правілы паводзін пакупнікоў у магазіне (захаванне чаргі і іншыя правілы).

Месцы культуры і адпачынку: бібліятэка. Запіс у бібліятэку. Зносіны чытачоў з бібліятэкарам. Правілы карыстання кнігамі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры наведванні з дарослымі магазінаў, бібліятэкі.

Раздзел 6. Вуліца. Транспарт (10 гадзін)

Паводзіны пешаходаў на вуліцы. Правілы пераходу вуліц: арыентаванне на сігналы святлафора; па пешаходным пераходзе (паўтарэнне). Правілы пераходу вуліц, дзе няма ні святлафора, ні пешаходнага пераходу.

Паводзіны пасажыраў грамадскага транспарту. Месцы пасадкі ў грамадскі транспарт (прыпынкі). Правілы паводзін на прыпынках грамадскага транспарту, пасадкі ў грамадскі транспарт і выхаду з яго. Культура паводзін пасажыраў грамадскага транспарту.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры перамяшчэнні па вуліцы ў якасці пешахода; падчас пасадкі, паездкі ў грамадскім транспарце, выхаду з яго.

Выніковыя ўрокі (4 гадзіны)

Абагульненне вывучанага на ўроках СБА ў I–III класах.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ III КЛАСА

Вучні ўмеюць (прадметныя кампетэнцыі):

чысціць пазногці; падстрыгаць пазногці на пальцах рук, ног;

складваць кашулю;

прышываць гузікі з дзвюма адтулінамі ўшчыльную да тканіны;

чысціць скураны абутак крэмам;

падмятаць падлогу венікам, шчоткай, прыбіраць смецце;

выконваць сухое прыбіранне памяшкання;

рыхліць зямлю ў вазоне; выціраць вазоны, мыць паддоны;

вылучаць прадукты харчавання, якія адносяцца да групы збожжавых прадуктаў (круп);

адрозніваць прадукты харчавання вывучаных груп (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя прадукты);

вызначаць месцы захоўвання прадуктаў харчавання;

арыентавацца ў назвах асноўных страў, якія ўжываюцца дзецьмі ў працэсе паўсядзённых сняданкаў, абедаў, падвячоркаў, вячэр;

вымаць халодныя напіткі з упаковак;

гатаваць халодныя напіткі вывучанымі спосабамі;

мыць посуд;

выконваць вывучаныя правілы культуры паводзін і маўленчага этыкету за сталом;

арыентавацца ва ўніверсальным магазіне;

выконваць дзеянні пакупніка пры здзяйсненні пакупкі ў магазіне праз прадаўца (пад назіраннем дарослага);

правільна паводзіць сябе ў бібліятэцы;

пераходзіць вуліцу, дзе няма ні святлафора, ні пешаходнага пераходу;

выконваць правілы паводзін на прыпынках грамадскага транспарту, правілы пасадкі ў грамадскі транспарт і выхаду з яго;

выконваць вывучаныя правілы паводзін пасажыраў у грамадскім транспарце.

Вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам і кантролем педагогаў, бацькоў) у паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці:

пры выкананні працэдур асабістай гігіены (догляд пазногцяў); пераапрананні і пераабуванні на працягу дня; у сітуацыях, якія патрабуюць прышывання гузіка; перад, падчас і пасля прыёму ежы; удзеле ў прыбіранні памяшкання;

здзяйсненні з дарослымі пакупак у магазінах; размяшчэнні прадуктаў у месцах захоўвання; наведванні бібліятэкі; перамяшчэнні па вуліцы ў якасці пешахода, пасажыра грамадскага транспарту.

IV КЛАС (70 гадзін)

Уступныя ўрокі (4 гадзіны)

Актуалізацыя вывучанага на ўроках СБА ў I–III класах.

Выяўленне стану сфарміраванасці (аб'ём, правільнасць, узровень самастойнасці) сацыяльна-бытавых ведаў і ўменняў, прадугледжаных праграмай IV класа.

Раздзел 1. Асабістая гігіена (6 гадзін)

Догляд цела на працягу дня. Догляд скуры твару, вушэй. Догляд валасоў, заплятанне коскі. Догляд поласці рота, зубоў. Догляд рук, ног. Неабходнасць штодзённага абмывання цела, змены ніжняй бялізны, шкарпэтак, калготак. Пераапрананне ў чыстае адзенне.

Самакантроль знешняга выгляду. Ацэнка свайго знешняга выгляду (чысціня скуры твару, шыі, рук, стан пазногцяў, чысціня зубоў, чысціня і прычоска, чысціня адзення, абутку) з дапамогай люстэрка і без яго. Уменне пры неабходнасці ўносіць змены.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры штодзённым выкананні гігіенічных працэдур – раніцай, увечары, на працягу дня (пры неабходнасці).

Раздзел 2. Адзенне. Абутак (18 гадзін)

Ацэнка адзення з пазіцыі чысціні. Спосабы чысткі адзення – чыстка шчоткай, губкай, валікам з ліпкай паперай, мыццё. Спосабы мыцця (ручное, у пральнай машыне). Мыйныя сродкі для мыцця адзення.

Ручное мыццё адзення. Абсталяванне рабочага месца, падрыхтоўка вады, мыйных сродкаў. Паслядоўнасць выканання працэсу мыцця. Ручное мыццё дробных прадметаў адзення. Развешванне адзення для прасушкі.

Развешванне адзення на вешалках. Віды вешалак (вешалкі-плечкі з перакладзінамі, кручкамі, кліпсамі; вешалкі для штаноў, спадніц з заціскамі, кліпсамі), іх прызначэнне. Развешванне штаноў, спадніц на адзежных вешалках з кручкамі, кліпсамі, на вешалках з зацiскамі.

Прышыванне гузікаў. Падбор прыдатнага гузіка да адзення. Прышыванне гузіка з чатырма адтулінамі. Прышыванне гузіка з вушкам.

Догляд тэкстыльнага абутку. Тэкстыльны абутак, яго ўласцівасці, выкарыстанне. Чыстка і сушка тэкстыльнага абутку.

Догляд пластыкавага абутку. Пластыкавы абутак, яго ўласцівасці, выкарыстанне. Чыстка і сушка пластыкавага абутку.

Складванне і ўпакоўванне адзення і абутку пры пераносцы. Складванне і ўпакоўванне розных прадметаў адзення. Упакоўванне абутку. Укладванне складзенага адзення, упакаванага абутку ў чамадан, сумку, пакет пры іх пераносцы.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры штодзённым пераапрананні (ацэнка чысціні адзежы),

пераабуванні (ацэнка чысціні і сухасці абутку), неабходнасці памыць уручную дробныя прадметы адзежы, пачысціць і прасушыць абутак, неабходнасці выканання дробнага рамонту адзення (прышыванне гузіка, замена рызінкі), у сітуацыях, калі неабходна ўзяць з сабой прадметы адзення, абутку (складванне, пакаванне).

Раздзел 3. Жыллё (8 гадзін)

Прыбіранне жылля. Вытрасанне і засціланне невялікіх палавікоў. Падмятанне ганка.

Асвятленне памяшкання. Значэнне ў бытавой жыццядзейнасці чалавека. Спосабы асвятлення памяшкання (натуральнае – сонцам; штучнае – з дапамогай асвятляльных прыбораў). Беражлівыя адносіны да расходавання электраэнергіі. Уключэнне і выключэнне асвятляльных прыбораў. Тэхніка бяспекі. Карыстанне настольнай лямпай.

Догляд пакаёвых раслін. Выдаленне пылу з дробнага гладкага лісця. Мыццё пакаёвых раслін.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры прыбіранні жылля, карыстанні асвятляльнымі прыборамі, доглядзе пакаёвых раслін.

Раздзел 4. Харчаванне (16 гадзін)

Прадукты харчавання: мясныя. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Месцы і правілы захоўвання мясных прадуктаў. Выбар дабраякасных прадуктаў. Кулінарныя стравы з мясных прадуктаў.

Прадукты харчавання: рыбныя. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Спосабы ўжывання ў ежу. Месцы і правілы захоўвання рыбных прадуктаў. Выбар дабраякасных прадуктаў. Кулінарныя стравы з рыбных прадуктаў.

Групы прадуктаў харчавання (абагульненне). Абагульненне і пашырэнне ведаў аб вывучаных групах прадуктаў (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя, мясныя, рыбныя прадукты): іх пазнаванне, называнне, якія прадукты да якой групы адносяцца, спосабы ўжывання ў ежу, кулінарныя стравы, месцы і правілы захоўвання прадуктаў і прыгатаваных страў.

Састаў асноўных страў штодзённага рацыёну. Асноўныя стравы паўсядзённага рацыёну. Выбар прадуктаў, неабходных для прыгатавання самых простых страў (у працэсе дыдактычных, сюжэтна-ролевых гульняў, мадэлявання рэальных сітуацый).

Прыгатаванне бутэрбродаў з гатовых кампанентаў. Вызначэнне саставу прадуктаў дэманструемых бутэрбродаў. Прыгатаванне

бутэрбродаў з гатовых (нарэзаных) кампанентаў. Складанне розных па знешнім выглядзе бутэрбродаў з аднолькавых кампанентаў. Упрыгожванне бутэрбродаў. Размяшчэнне бутэрбродаў на блюдзе, талерцы.

Чайны посуд. Сервіроўка стала да чаю: выбар неабходнага посуду і прыбораў, іх размяшчэнне на стале.

Простыя спосабы прыгатавання гарачых напіткаў. Простыя спосабы прыгатавання гарачых напіткаў: прыгатаванне какавы з растваральных парашкоў; прыгатаванне чаю з выкарыстаннем заваркі ў пакеціках. Дадаванне цукру, малака, вяршкоў у розныя напіткі. Правілы прыёму ежы (напіткаў).

Мыццё чайнага посуду. Неабходнасць выдалення з кубкаў плям, налёту ад чаю. Сродкі для чысткі і выдалення плям з прадметаў посуду. Мыццё чайнага посуду з выкарыстаннем сродкаў для чысткі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні перад, падчас і пасля прыёму ежы; пасля пакупкі (з дарослымі) прадуктаў і размяшчэння іх у месцах захоўвання.

Раздзел 5. Прадпрыемствы, установы (8 гадзін)

Невялікія гандлёвыя кропкі: латкі, кіёскі. Асартымент тавараў (агароднiна, садавiна, булачкi, кнiгi, ручкi, сшыткi i iншыя прадукты). Куплянне дробнага адзінкавага тавару пад наглядам педагога.

Месцы для баўлення вольнага часу. Аздараўленчыя заняткі як адзін са спосабаў правядзення вольнага часу. Месцы, збудаванні для аздараўленчых заняткаў: спартыўная зала, стадыён, басейн і іншыя месцы для аздараўленчых заняткаў. Правілы паводзін перад, падчас і пасля аздараўленчых заняткаў (працэдуры асабістай гігіены, пераапрананне, пераабуванне і іншыя працэдуры).

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры купляннi дробнага адзінкавага тавару ў кіёсках, правядзенні вольнага часу ў форме аздараўленчых заняткаў.

Раздзел 6. Вуліца. Транспарт (6 гадзін)

Паводзіны пешаходаў на загараднай дарозе. Загарадная дарога, асаблівасці яе будовы (праезная частка і абочына). Правілы руху пешаходаў па загараднай дарозе.

Паводзіны пасажыраў грамадскага транспарту. Паездка за горад (або іншы населены пункт) на аўтобусе. Плата за праезд у грамадскім транспарце (куплянне білетаў). Арыентаванне ў білеце. Месцы набыцця праязных дакументаў, іх набыццё, правілы абарачэння. Культура паводзін і маўленчы этыкет пасажыраў пры куплянні білетаў, у працэсе паездкі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад назіраннем педагогаў, бацькоў) пры перамяшчэнні па загараднай дарозе ў якасці пешахода; падчас паездкі за горад на аўтобусе.

Выніковыя ўрокі (4 гадзіны)

Абагульненне вывучанага на ўроках СБА ў I–IV класах.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ IV КЛАСА

Вучні ўмеюць (прадметныя кампетэнцыі):

даглядаць цела на працягу дня, пераапранацца, пераабувацца, ажыццяўляць самакантроль знешняга выгляду з дапамогай люстэрка і без яго;

заплятаць коску;

выконваць ручное мыццё дробных прадметаў адзення; развешваць адзенне для прасушкі;

развешваць штаны, спадніцы на адзежных вешалках з кручкамі, кліпсамі, на вешалках з заціскамі;

прышываць гузікі з чатырма адтулінамі, гузікі з вушкам;

даглядаць тэкстыльны абутак (чысціць, сушыць мокры абутак);

даглядаць пластыкавы абутак (чысціць, сушыць мокры абутак);

складваць адзенне, упакоўваць абутак, укладваць складзенае адзенне, упакаваны абутак у чамадан, сумку, пакет пры іх пераносцы;

вытрасаць і засцілаць невялікія палавікі, падмятаць ганак;

карыстацца настольнай лямпай;

выдаляць пыл з дробнага гладкага лісця, мыць пакаёвыя расліны;

вылучаць прадукты харчавання, якія адносяцца да груп мясных і рыбных прадуктаў;

адрозніваць прадукты харчавання розных груп (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя, мясныя, рыбныя прадукты), месцы іх захоўвання;

называць асноўныя стравы паўсядзённага рацыёну;

гатаваць бутэрброды з гатовых кампанентаў;

сервіраваць стол да чаю;

гатаваць гарачыя напіткі вывучанымі спосабамі;

мыць чайны посуд з выкарыстаннем сродкаў для чысткі;

здзяйсняць куплянне дробнага адзінкавага тавару ў кіёску;

правільна паводзіць сябе перад, падчас і пасля аздараўленчых заняткаў;

правільна перамяшчацца па загараднай дарозе;

правільна паводзіць сябе падчас паездкі за горад на аўтобусе.

Вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам і кантролем педагогаў, бацькоў) у паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці:

пры выкананні працэдур асабістай гігіены; пераапрананні і пераабуванні; у сітуацыях, якія патрабуюць догляду адзення (ручное мыццё дробных прадметаў адзення, дробны рамонт) і абутку (чыстка, сушка); перад, падчас і пасля прыёму ежы; удзеле ў прыбіранні памяшкання;

здзяйсненні невялікіх пакупак у невялікіх гандлёвых кропках; пры размяшчэнні прадуктаў у месцах захоўвання; наведванні басейна, спартыўнай залы, стадыёна; перамяшчэнні па загараднай дарозе ў якасці пешахода, здзяйсненні паездкі за горад на аўтобусе.

V КЛАС (70 гадзін)

Уступныя ўрокі (4 гадзіны)

Актуалізацыя вывучанага на ўроках СБА ў I–IV класах.

Выяўленне стану сфарміраванасці (аб’ём, правільнасць, узровень самастойнасці) сацыяльна-бытавых ведаў і ўменняў, прадугледжаных праграмай V класа.

Раздзел 1. Асабістая гігіена (4 гадзіны)

Правілы і спосабы выканання асабістай гігіены. Правілы і спосабы ажыццяўлення асабістай гігіены раніцай, на працягу дня, увечары. Прадметы гігіены (асабістыя і агульныя). Сродкі гігіены. Захоўванне прадметаў і сродкаў гігіены. Догляд прадметаў гігіены.

Выкарыстанне ахоўных касметычных сродкаў для догляду скуры твару, рук і вуснаў. Касметычныя сродкі для абароны скуры твару, рук і вуснаў (крэм, гігіенічная памада, бальзам), іх прызначэнне. Выкарыстанне крэму для догляду скуры рук. Выкарыстанне гігіенічнай памады, бальзаму. Ужыванне дзіцячага крэму для догляду скуры твару (сітуацыі, у якіх неабходна карыстацца крэмам; прыёмы нанясення крэму на скуру).

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры штодзённым выкананні гігіенічных працэдур, умеюць карыстацца ахоўнымі касметычнымі сродкамі для догляду скуры твару, рук і вуснаў.

Раздзел 2. Адзенне. Абутак (18 гадзін)

Ручное мыццё адзення. Адбор адзення, якое патрабуе мыцця. Правілы захоўвання бруднага адзення да мыцця. Сарціроўка адзення па колеры (белая і каляровая бялізна). Мыццё дробных прадметаў адзення. Спосабы сушкі адзення.

Прасаванне адзення. Падрыхтоўка працоўнага месца для прасавання. Правілы тэхнікі бяспекі пры рабоце з прасам. Прасаванне дробных бавоўняных рэчаў: насовак, хустак, маек і іншых рэчаў.

Прышыванне гузіка з утварэннем «ножкі».

Прышыванне вешалак. Прышыванне вешалак з гатовага матэрыялу (тасьмы, шнурка і іншых матэрыялаў) да адзення.

Замена рызінкі ў поясе прадметаў адзення. Неабходныя інструменты і матэрыялы. Паслядоўнасць выканання дзеянняў.

Зашыванне адзення. Выкананне шва «строчка». Зашыванне адзення швом «строчка» па распоратым шве. Зашыванне невялікіх разрываў тканіны.

Камплектацыя набору прылад для дробнага рамонту адзення. Віды дробнага рамонту адзення. Неабходны набор прылад для выканання дробнага рамонту адзежы (іголкі, нажніцы, ніткі розных колераў, шпількі, напарстак, запас розных гузікаў, засцёжак-маланак, кнопак, аплікаў, рызінак і іншыя прылады). Месцы захоўвання камплекта прылад дома.

Паўсядзённы догляд адзення. Правілы і прыёмы паўсядзённага догляду адзення. Месцы захоўвання адзення ў кватэры (доме).

Паўсядзённы догляд абутку. Правілы і прыёмы паўсядзённага догляду абутку. Месцы захоўвання абутку ў кватэры (доме).

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры паўсядзённым доглядзе адзення і абутку, размяшчэнні адзення, абутку ў пэўных месцах захоўвання, неабходнасці памыць уручную і папрасаваць дробныя прадметы адзення, выканаць дробны рамонт адзення (прышыванне гузікаў, вешалак, зашыванне разрываў, замена рызінкі ў поясе).

Раздзел 3. Жыллё (8 гадзін)

Прыбіранне жылля. Выкананне комплексу відаў работ пры сухой уборцы (навядзенне парадку, падмятанне падлогі, выціранне пылу, праветрыванне, вынас смецця, вытрасанне і засціланне невялікіх палавікоў, падмятанне лесвіцы, ганка).

Догляд пакаёвых раслін. Выкананне комплексу дзеянняў (паліванне, выдаленне сухога лісця, пылу з лісця, рыхленне зямлі, выціранне вазонаў, мыццё паддонаў).

Размнажэнне пакаёвых раслін. Размнажэнне пакаёвых раслін разеткамі-«дзеткамі». Знаходжанне «дзетак» на раслінах, аддзяленне іх ад мацярынскай расліны. Пасадка маладой расліны ў падрыхтаваны педагогам вазон.

Размнажэнне пакаёвых раслін сцябловымі чаранкамі. Назіранне за нарыхтоўкай чаранкоў педагогам. Пасадка чаранкоў у падрыхтаваныя педагогам вазоны.

Догляд маладой расліны (апырскванне з пульверызатара, паліванне).

Прыбіранне каля дома (падмятанне дарожак, збор смецця і іншыя віды прыбірання).

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры прыбіранні жылля, побач з ім, доглядзе пакаёвых раслін.

Раздзел 4. Харчаванне (12 гадзін)

Кандытарскія вырабы, слодычы. Якія прадукты адносяцца да гэтай групы прадуктаў. Правілы ўжывання ў ежу. Месцы і правілы захоўвання. Тэрмін прыдатнасці.

Групы прадуктаў харчавання (абагульненне). Абагульненне і пашырэнне ведаў аб вывучаных групах прадуктаў (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя, мясныя, рыбныя прадукты, кандытарскія вырабы, слодычы): іх пазнаванне, называнне, якія прадукты да якой групы адносяцца, спосабы ўжывання ў ежу, кулінарныя стравы, месцы і правілы захоўвання прадуктаў і прыгатаваных страў. Адрозненне прыдатных для выкарыстання і сапсаваных прадуктаў харчавання.

Меню. Арыенціроўка ў назвах і комплексах асноўных страў, якія традыцыйна ўжываюцца ў працэсе паўсядзённых сняданкаў, абедаў, падвячоркаў, вячэр. Адбор прадуктаў да пэўнага меню (у працэсе дыдактычных гульняў).

Заварванне чаю. Уплыў чаю на арганізм чалавека. Інгрэдыенты, неабходныя для прыгатавання чаю: чайная заварка або лісце, кветкі раслін (суніцы, маліны, ліпа, рамонак і іншыя расліны); кіпень; цукар. Заварванне чаю. Выкананне тэхнікі бяспекі пры абыходжанні з кіпенем. Значэнне правільнага прыгатавання чаю для захавання яго ўласцівасцей. Вызначэнне па надпісах на ўпакоўках чаю віду чайнай заваркі (ліставы чай або ў пакецiках).

Прыгатаванне бутэрбродаў. Вызначэнне саставу прадуктаў дэманструемых бутэрбродаў. Адбор прадуктаў для прыгатавання бутэрброда. Апрацоўка прадуктаў для прыгатавання бутэрброда: выдаленне скуркі (з каўбасы, сыру, адварной і сырой агародніны), разразанне, наразанне, расціранне відэльцам. Намазванне на хлеб масла, мяккага сыру, прыгатаванай бутэрброднай пасты. Размяшчэнне кампанентаў бутэрброда на кавалачку хлеба. Упрыгожванне бутэрбродаў рознымі спосабамі (галінкамі зеляніны, рубленай зелянінай, кропелькамі маянэзу, кетчупу і іншымі спосабамі). Спосабы размяшчэння бутэрбродаў на блюдах рознай формы.

Стравы хуткага прыгатавання. Прыгатаванне тварагу са смятанай, варэннем ці іншымі запраўкамі. Прыгатаванне сухога сняданку шляхам дадавання ў сумесь шматкоў малака, соку ці ёгурту.

Сервіроўка стала да сняданку. Выбар неабходнага посуду і сталовых прыбораў, правілы і паслядоўнасць іх размяшчэння на стале.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні перад, падчас і пасля прыёму ежы; пасля пакупкі (з дарослымі) прадуктаў і размяшчэння іх у месцах захоўвання.

Раздзел 5. Прадпрыемствы, установы (12 гадзін)

Магазін. Кулінарны аддзел магазіна. Асартымент тавараў. Дзеянні пакупніка. Правілы паводзін і маўленчы этыкет пакупніка.

Цырульня. Паслугі цырульні. Правілы паводзін наведвальнікаў.

Пошта. Паслугі пошты. Віды паштовай карэспандэнцыі. Разнастайнасць паштовак. Выбар і куплянне паштовак да пэўнага свята. Падпісванне паштовак. Адпраўленне паштовак па пошце.

Сродкі сувязі. Тэлефон, яго прызначэнне. Карыстанне хатнім, мабільным тэлефонам. Адрозненне гудкоў «занята» і «свабодна» ў трубцы тэлефона. Вядзенне гутаркі па тэлефоне.

Месцы культуры і адпачынку. Музей, прызначэнне, віды музеяў. Набыццё білетаў. Правілы паводзін наведвальнікаў у музеі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры куплянні кандытарскіх вырабаў у магазіне; наведванні цырульні, пошты, музея; карыстанні тэлефонам; куплянні на пошце; падпісванні віншавальных паштовак.

Раздзел 6. Вуліца. Транспарт (8 гадзін)

Арыентаванне і паводзіны пешаходаў на вуліцы. Вуліца: наяўнасць назваў вуліц, нумароў дамоў, размяшчэнне з аднаго боку вуліцы будынкаў з цотнымі нумарамі, з другога – з няцотнымі. Арыентаванне на вуліцы. Назвы бліжэйшых вуліц і вуліц, якія найбольш часта наведваюць. Формулы маўленчага этыкету пры звароце да прахожых з мэтай знаходжання пэўнай вуліцы ці дома. Паводзіны ў сітуацыі «Калі ты заблудзіўся...».

Маршруты грамадскага транспарту. Наяўнасць маршруту грамадскага транспарту (гарадскога, прыгараднага). Выбар патрэбнага аўтобуса (тралейбуса, трамвая): арыентаванне па маршрутнай таблічцы і нумары аўтобуса (тралейбуса, трамвая). Паводзіны пасажыраў грамадскага транспарту.

Арыентаванне на прыпынках грамадскага транспарту (гарадскога, прыгараднага). Інфармацыя на прыпынках грамадскага транспарту: назва прыпынку, інфармацыя аб відах, нумарах транспартных сродкаў, якія спыняюцца, час прыбыцця і іншая інфармацыя). Знаходжанне на прыпынку грамадскага транспарту зададзенай інфармацыі. Выкарыстанне формул

маўленчага этыкету пры неабходнасці даведацца аб маршруце руху транспартнага сродку, назве прыпынку і да таго падобнай інфармацыі.

Магчымасць выкарыстання вывучаемага матэрыялу ў паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці: вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні пры паводзінах на вуліцы; ведаюць назву вуліцы і нумар дома, у якім жывуць; арыентуюцца ў назвах вуліц, якія найбольш часта наведваюць; арыентуюцца на прыпынках грамадскага транспарту (гарадскога, прыгараднага).

Выніковыя ўрокі (4 гадзіны)

Абагульненне вывучанага на ўроках СБА ў I–V класах.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ V КЛАСА

Вучні ўмеюць (прадметныя кампетэнцыі):

ажыццяўляць асабістую гігіену раніцай, на працягу дня, увечары;

ацэньваць свой знешні выгляд (чысціня скуры твару, рук, валасоў, стан пазногцяў, прычасанасць валасоў, ахайнасць адзення, абутку), пры неабходнасці ўносіць змены;

выкарыстоўваць ахоўныя касметычныя сродкі для догляду скуры твару, рук і вуснаў (крэм, гігіенічную памаду, бальзам);

ажыццяўляць паўсядзённы догляд адзення, абутку (складаць і развешваць адзенне; размяшчаць адзенне і абутак у месцах захоўвання; чысціць адзенне, абутак; мыць дробныя прадметы адзення ўручную; прасаваць адзенне простага крою);

выконваць дробны рамонт адзення (прышываць гузікі, вешалкі, зашываць разрывы);

заўважаць у памяшканні непарадак, наводзіць парадак;

выконваць сухое прыбіранне памяшкання;

даглядаць пакаёвыя расліны (паліваць, выдаляць сухое лісце, выдаляць пыл з лісця, рыхліць зямлю) і вазоны;

прыбіраць каля дома (падмятанне дарожак, збор смецця і іншыя дзеянні);

адрозніваць прадукты харчавання вывучаных груп (агародніна, садавіна, ягады, малочныя, мучныя, збожжавыя, мясныя, рыбныя прадукты, кандытарскія вырабы, слодычы);

адрозніваць дабраякасныя (прыдатныя да ўжывання) і сапсаваныя (непрыдатныя да ўжывання) прадукты;

мыць садавіну, агародніну, ягады;

вымаць прадукты з упаковак;

арыентавацца ў назвах і комплексах асноўных страў, якія традыцыйна ўжываюцца ў працэсе паўсядзённых сняданкаў, абедаў, падвячоркаў, вячэр;

гатаваць самыя простыя стравы (бутэрброды, стравы хуткага прыгатавання), заварваць чай;

сервіраваць стол да сняданку;

карыстацца сталовымі прыборамі падчас ежы (сталовай і чайнай лыжкамі, відэльцам);

прыбіраць стол пасля ежы;

мыць посуд;

арыентавацца ў магазіне;

вызначаць, у якім магазіне можна набыць названы тавар;

здзяйсняць пакупкі дробных прадметаў;

правільна паводзіць сябе ў магазіне, цырульні, месцах культуры і адпачынку, на пошце;

карыстацца тэлефонам;

выконваць правілы паводзін пешаходаў на вуліцы (правілы руху пешаходаў па тратуары, захаванне чысціні);

арыентавацца на вуліцы (наяўнасць назваў вуліц, нумароў дамоў);

пераходзіць вуліцу, якая рэгулюецца і не рэгулюецца святлафорам;

правільна перамяшчацца па загараднай дарозе;

арыентавацца на прыпынках грамадскага транспарту;

даведвацца аб маршруце руху транспартнага сродку; назве прыпынку;

выбіраць патрэбны аўтобус (тралейбус і іншы транспарт), арыентуючыся па маршрутнай таблічцы і нумары;

выконваць правілы паводзін пасажыраў у грамадскім транспарце;

вучні ўмеюць (метапрадметныя кампетэнцыі):

арыентавацца ў тыповай сацыяльна-бытавой сітуацыі і выбіраць неабходныя сродкі, мадэлі паводзін, планаваць паслядоўнасць дзеянняў, кантраляваць правільнасць дзейнасці па яе выніку;

вучні праяўляюць (асобасныя кампетэнцыі):

патрэбу ў самастойнасці, незалежнасці ад дапамогі навакольных; пазітыўнае стаўленне да засвоеных відаў сацыяльна-бытавой дзейнасці і перакананне ў неабходнасці іх выканання.

Вучні прымяняюць сфарміраваныя ўменні (пад наглядам педагогаў, бацькоў) у паўсядзённай сацыяльна-бытавой жыццядзейнасці:

пры выкананні працэдур асабістай гігіены; пераапрананні і пераабуванні; у сітуацыях, якія патрабуюць догляду адзення (ручное мыццё, прасаванне дробных прадметаў адзення, дробны рамонт) і абутку (чыстка, сушка); прыгатаванні самых простых страў, напіткаў; перад, падчас і пасля прыёму ежы; удзеле ў прыбіранні памяшкання, тэрыторыі каля дома;

здзяйсненні невялікіх пакупак у магазінах, невялікіх гандлёвых кропках; размяшчэнні прадуктаў у месцах захоўвання; наведванні месцаў

культуры і адпачынку; перамяшчэнні ў якасці пешахода, пасажыра грамадскага транспарту.